

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1553>

Geliş Tarihi: 19.01.2019

Kabul Tarihi: 27.02.2019

ÖĞRETMENLERİN ÖZ YETERLİK İNANÇLARI İLE MESLEKİ TÜKENMİŞLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ

Sevim ÖZTÜRK¹ - Yalçın Varol YILDIZBAŞ²

Özet

Bu araştırmada, öğretmenlerin öz yeterlik inançları ve mesleki tükenmişlik algıları ile bu algılar arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Van İli İpekyolu ilçe merkezinde bulunan ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Evrenden tabakalı amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilen 9 ilkokul ile 6 ortaokulda görev yapmakta olan toplam 360 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplamak üzere, “Öğretmen Öz Yeterlik İnancı Ölçeği” ile “Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Tukey HSD testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi, Pearson korelasyon testi ve regresyon analizi hesaplamaları yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının “yüksek”, mesleki tükenmişliklerinin ise “düşük” düzeyde olduğu; öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlikleri arasında negatif yönde anlamlı ve “düşük” düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Öz yeterlik inancı ile cinsiyet, branş ve çalışılan eğitim kademesi değişkenleri arasında, mesleki tükenmişlik ile de cinsiyet, branş ve mesleki kıdem değişkenleri arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

¹Dr. Öğrt. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Malatya / Türkiye sevim.ozturk@inonu.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-1436-103X

²Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya, Türkiye
yalcinvarol@hotmail.com, ORCID Numarası: 0000-0002-9134-4276

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

Bu bulgulara dayalı olarak, öğretmenlik mesleğinde; özlük hakları, meslekte yükselme, alım gücü, çalışma koşulları ve kendini geliştirme imkânları açısından sağlanacak iyileştirici düzenlemelerle, öz yeterlik inancı geliştirilip, mesleki tükenmişlik önlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Öz yeterlik inancı, Mesleki tükenmişlik, Sınıf Öğretmeni, Branş Öğretmeni

The Analysis of the Relationship Between Teachers' Self Efficacy Beliefs and Occupational Burnout

Abstract

In this study, it is aimed to determine teachers' self-efficacy beliefs, professional burnout perceptions, and the level of relationship between them. Also in this study, descriptive method is used. The universe of this study consists of teachers who work in primary and secondary schools in the Ipekyolu county of Van province in the academic year 2018-2019. A total of 360 teachers working in 9 primary schools and 6 secondary schools constitute the sample of the study are selected by using stratified purposeful sampling method. In order to collect the data of the study, the “Teacher Self Efficacy Belief Scale” and the “Teacher Professional Burnout Scale” are used. In the analysis of the data, percentage, frequency, arithmetic mean, standard deviation, t-test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Tukey HSD test, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis H test, Pearson correlation test and regression analysis were used. According to the results of the study, it is found out that teachers' self-efficacy beliefs are high and their professional burnout is low. So it was determined that there was a negatively meaningful and “low” level relationship between self-efficacy beliefs and professional burnout. So that there is a significant difference between self-efficacy belief and gender, branch and education level variables. And also there is a significant difference between professional burnout and gender, branch and seniority variables. Based on these findings, in the teaching profession; self-efficacy beliefs can be improved and professional burnout can be prevented with improvement arrangements in terms of personal rights, professional development, purchasing power, working conditions and opportunities for self-development.

Key Words: Self efficacy belief, Professional exhaustion, Primary School Teacher and Branch Teacher

Giriş

Genel olarak, bireyin kendisine duyduğu inancı ifade etmekte kullanılan öz yeterlik kavramı; bireyin sadece becerilerini veya becerilerinin bir işlevini açıklamakla kalmaz, aynı zamanda, bireyin becerilerini esas alarak, yapabildiklerine veya yapabileceklerine ilişkin inanç ve yargılarını da içermektedir. Maddux (1995)'a göre, öz yeterlik inancı, bireyin hedeflerini, stratejilerini, seçimlerini ve duygularını etkileyerek; çalışma performansı ve kişisel başarısı yönünde olumlu veya olumsuz bir zemin hazırlar (Kiremit, 2006). Kişinin öz yeterlik algısı ve inancının, meslek hayatında da önemli bir yeri vardır. Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, bireyin yaşamının ve mesleki gelişiminin temelinde, yine kendi öz yeterliği konusundaki algı ve öz yeterliğine duyduğu inanç vardır (Margolis ve McCabe, 2006).

Öğretmenlik mesleği, uzmanlık bilgisi yanında, öz yeterlik inanç ve becerisine sahip olmayı da gerektiren bir meslektir. Öğretmen öz-yeterliği; belirlenen eğitimsel amaçlara ulaşmak için gerekli olan etkinlikleri planlama, örgütlenme ve gerçekleştirme konusunda öğretmenin yetenek ve kişisel kapasitesine ilişkin inancıdır (Skaalvik ve Skaalvik, 2009; Tschannen-Moran, Hoy ve Hoy, 1998).

Öğretmenin öz yeterlik duygusu, öğrencilerin öz yeterlik duygusunun gelişimini de önemli ölçüde etkiler. Öğretmen öz-yeterlik inancı; öğrencinin motivasyonu, başarısı, öğrenme isteği ve öz-yeterlik inancının gelişmesinde önemli rol oynar (Tschannen-Moran vd. 1998). Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenler, genellikle, kararlı, gayretli, güvenli, ısrarlı, iradeli ve hoşgörülü davranışlar sergiler. Bu öğretmenler, öğrencilerine daha çok zaman ayırır, onları başarmaya güdüler ve özgüvenlerini geliştirirken; yeterlik duygusu düşük olan öğretmenler, öğrenci davranışlarını genellikle sert bir şekilde ve ceza ile kontrol eden, öğrenci motivasyonunu, başarma inancını ve bilişsel gelişimini olumsuz etkileyen davranış sergilerler (Lewandowski, 2005). Bu durumu Pajares (2005); “kendine güveni olmayan öğretmenler, kendine güveni olmayan

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

öğrenciler yetiştirmektedirler” şeklinde ifade etmektedir (Pajares, 2005, s. 361).

Öğretmenlik mesleği, özveri, hoşgörü, sürekli kendini yenileme, işini severek yapma gibi özelliklere sahip olmayı gerektiren bir meslektir. Öğretmenler, öğretim sürecine ilişkin rollerinin yanında öğrenciler, veliler ve yöneticiler gibi farklı kesimlerle sürekli iletişim ve etkileşim içinde olmayı gerektiren pek çok diğer roller de üstlenirler (Karakelle ve Canpolat, 2008). Mesleklerinin onlara yüklediği sorumluluklar, zaman zaman stres yaşamalarına neden olabilir. Bu durum, öğretmenin, mesleki rolünü gerektirdiği gibi yerine getirmedeki etkililiğini azaltabilir, ruhsal ve fiziksel enerjisinin azalmasına neden olabilir. Maslach (2003), bu fiziksel ve duygusal bitkinlik durumunu “tükenmişlik” olarak tanımlamıştır. Tükenmişlik; enerji, güç ya da kaynakların karşılanamayan istekler yoluyla azalarak tükenmesi şeklinde ifade edilmektedir (Gül, 2014). Freudenberger (1974) ise tükenmişliği; başarısız olma, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya karşılanamayan istekler sonucu bireyin iç kaynaklarında tükenme durumu” şeklinde ifade ederek, ilk defa “mesleki tükenmişlik” kavramını ortaya koymuştur (Freudenberger, 1974, s. 159).

Bununla birlikte, literatürde tükenmişlik konusunda birçok model yer almaktadır. Bunlar: Maslach, Perlman ve Hartman, Meier, Edelwich ve Brodsky, Cherniss, Suran ve Sheridan ve Pines tükenmişlik modelleridir.

Maslach, tükenmişlik kavramını; “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarıya ilişkin duygular” olmak üzere üç boyutta tanımlamıştır (Ergin, 1992). Duygusal tükenme [emotional exhaustion], mesleki tükenmişliğin en sık ve en açık şekilde gözlenebilen durumudur. Bu türde bir tükenmişlik yaşayan birey hem fiziksel olarak hem de duygusal olarak kendisini yorgun ve bitkin hisseder. İkinci boyut, duyarsızlaşma [depersonalizasyon] olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre birey, çalıştığı ortamda iletişim kopukluğu ve isteksizliği yaşayıp, iş doyumunu ve başarı açısından olumsuz tutum ve davranışlar sergilerken; kişisel başarıya ilişkin duygular (personel accomplishment) boyutunda ise bireyde, kişisel yeterlik duygusunda azalma, duygusal ve fiziksel olarak

tükenme, kendine ve diğer insanlara karşı olumsuz tutum içine girme gibi davranışlar görülür (Çapri, 2013; Gündüz, 2005; İkiz, 2010; Maslach, Schaufeli ve Leiter 2001).

Perlman ve Hartman 1982 yılında geliştirdikleri modelde tükenmişliği; fiziksel etkiler ile ilgili fiziksel boyut, duygular ve davranışlar ile ilgili duygusal-bilişsel boyut, etkilenen davranışlar ile ilgili davranışsal boyut olmak üzere üç boyut ve “durumun strese götürme derecesi, algılanan stres düzeyi, strese verilen tepki ile strese verilen tepkinin sonucu” aşamalarında tanımlamışlardır.

Meier’in tükenmişlik modeli’nde ise tükenmişliğin üç aşamada gerçekleştiği ve pekiştirme beklentileri, sonuç beklentileri, yeterli olma beklentileri ile bağlamsal işleme süreci olmak üzere dört boyuttan oluştuğu görülmektedir. Edelwich ve Brodsky, modellerini 1980 yılında geliştirmişlerdir. Bu modelde tükenmişliğin; “İdealistik coşku, durgunluk, engellenme ve duygusuzlaşma (apati)” olmak üzere birbirini izleyen dört aşamada gerçekleştiği belirtilmektedir. Cherniss’in modelinde, tükenmişliğin temelinde stres yer almaktadır. Bu modelde tükenmişlik; stresle başa çıkma davranışlarını içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Tükenmişliğin, stresle başa çıkma stratejilerindeki başarısızlık sonucu oluştuğu vurgulanmaktadır.

Suran ve Sheridan, modellerini 1985 yılında geliştirmişlerdir. Modelde, Erikson’un kişilik gelişimi kuramı esas alınmıştır. Buna göre tükenmişliğin, kişilik gelişiminin her basamağında yaşanabileceği ve buradaki çatışmaların doyumsuz kalması ile ortaya çıkacağı tezi savunulmaktadır. Modelde, tükenmişliğin; kimlik rol, yeterlilik-yetersizlik, verimlilik- durgunluk, yeniden oluşturma, hayal kırıklığı olmak üzere dört basamakta gerçekleştiği belirtilmektedir.

Pines’in modelinde ise bireyin duygusal baskı altında olmasından kaynaklanan bir tükenmişlik durumunun gerçekleştiği, bu durumu yaşayan bireylerde, fiziksel ve duygusal bitkinlik, kronik yorgunluk, hareketsizlik, çaresizlik, karamsarlık ve hayal kırıklığı gibi yaşama karşı karamsar bir tutumun ortaya çıktığı belirtilmektedir (Vurdu, 2017).Genelde mesleki stres ile birlikte, meslek stresinin bir türü ya da bir sendromu olarak ortaya çıkan mesleki tükenmişlik, insanlarla etkileşimin daha yoğun yaşandığı mesleklerde daha sık görülür (Girgin ve Baysal,

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

2005). Mesleki tükenmişlik; fazla iş yükü, olumsuz çalışma koşulları, stresli bir iş ortamı, yetersiz iş doyumu, iletişim sorunları, mesleki kariyerde fırsat eşitsizliği ve takdir edilmeme gibi bireyin iş ortamında yaşadığı her çeşit sorunun sonucunda ortaya çıkmaktadır (Gersten, Keating, Yovanoff ve Harniss, 2001; Plessis, Visagie ve Mji, 2014).

Tükenmişlik yaşayan bireylerde, enerji kaybı, isteksizlik, çabuk öfkelenme, aşırı alınganlık, hayal kırıklığı, yıpranma ve başarısızlık hissi görülür. Bu duyguyu yaşayan kişi, kendisini yorgun, ruhsal ve fiziksel açıdan zayıf hisseder (Lloyd ve King, 2004; Yüksel, 2009; Yüksel, Kaner ve Şekercioğlu, 2008).

Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri ile yaşadıkları mesleki tükenmişlik, eğitimin niteliğini de önemli ölçüde etkileyecektir. Bununla birlikte, öğretmenin yaşadığı tükenmişlik durumu, kendisinin olduğu kadar, öğrencilerin, velilerin ve okul ortamındaki diğer personelin de olumsuz etkilenmesine yol açabilir. Bu nedenle öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri ve mesleki tükenmişlikleri yerine getirdikleri görev açısından son derece önem arz etmektedir. Bu gerekçeden hareketle, bu araştırmada ilkökul ve ortaokulda görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile tükenmişlik algılarını belirlemek ve bunlar arasında bir ilişkinin olup olmadığını incelemek önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, kamu okullarında görevli öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik algılarının belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaca dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ne düzeydedir? Öğretmenlerin öz yeterlik inançları; cinsiyet, branş, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve çalışılan eğitim kademesi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik algıları ne düzeydedir? Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri; cinsiyet, branş, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve çalışılan eğitim kademesi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik algıları arasında nasıl bir ilişki vardır?

4. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik algıları, öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak yordanabilmekte midir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizine yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik düzeylerini ve bunlar arasındaki ilişkiyi; bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırma betimsel modelde tasarlanmış nicel bir çalışmadır. Araştırmada, sınıf ve branş öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri; cinsiyet, branş, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve çalışılan eğitim kademesi değişkenleri açısından incelenmekte ve ayrıca öz yeterlik ile mesleki tükenmişlik arasında bir ilişkinin olup olmadığına bakılmaktadır. Bu yönüyle araştırma, ilişki tarama modelinde yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2018, 111). İlişkisel araştırmalarda, değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisine yönelik bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür (Fraenkel, Wallen ve Hyun 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Van İli Merkez ilçelerinden İpekyolu ilçesindeki ilk ve ortaokullarda görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır. İpekyolu ilçesinde toplam 73 ilkokul ile 53 ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda 1063 sınıf, 1326 branş olmak üzere, toplam

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

2389 öğretmen görev yapmaktadır. Araştırmada bu evrenden örneklem seçimine gidilmiştir. Örneklem seçiminde, tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme, belli alt gruplara ilişkin özellikleri göstermek, betimlemek ve karşılaştırma yapmak için kullanılır (Büyüköztürk, 2012).

Örnekleme alınacak okulların belirlenmesinde, okul bölgelerinin gelişmişlik düzeyi dikkate alınmıştır. İlçe merkezinde farklı gelişmişlik düzeyi esas alınarak belirlenen 9 ilkokul ile 6 ortaokulda görev yapan öğretmenlerin tamamı araştırma kapsamına alınmış; böylece bu okullardaki toplam 360 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Örnekleme oluşturan katılımcılardan 166'sı (%50,9) kadın, 160'ı (%49,1) erkek öğretmendir. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde; %51'inin kadın, %49'unun erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların 178'i (%54,6) sınıf öğretmeni iken, 148'i (%45,4) branş öğretmenidir. Katılımcı öğretmenlerin 312'si (%95,7) lisans, 14'ü (%4,3) ise yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların %57,0'si; 1-5 yıl arası, %23,6'sı; 6-10 yıl arası, %7,4'ü; 11-15 yıl arası ve %12,0'sinin ise 16 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip oldukları ve %58,9'unun; ilkokulda, %41,1'inin ise ortaokulda görev yapmakta oldukları görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla daha önceden geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş “Öğretmen Öz yeterlik İnancı Ölçeği” ile Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca ölçeğin giriş kısmına katılımcılar hakkında demografik bilgilerin toplanması amacıyla beş bağımsız değişkenden oluşan “kişisel bilgi formu” eklenmiştir.

Araştırmada kullanılan “Öğretmen Öz yeterlik İnancı Ölçeği”, 2017 yılında Çolak, Yorulmaz ve Altınkurt tarafından geliştirilmiş ve geçerlik/güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ölçek, 4 alt boyut ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte beşli Likert derecelendirmesi kullanılmış olup, orijinal formda, Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için.93 olarak hesaplanmıştır.

“Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği” ise, 2008 yılında Yüksel, Kaner ve Şekercioğlu tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 4 alt boyut ve toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte de beşli Likert derecelendirmesi kullanılmış olup, ölçeğin orijinal formunda, Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Ölçekleri kullanmak için Çolak, Yorulmaz ve Altinkurt ile Yüksel, Kaner ve Şekercioğlu’ndan gerekli yazılı izin alınmıştır. Uygulama, araştırmacılar tarafından bizzat yapılmıştır. Dağıtılan veri toplama araçlarından 338’i geri dönmüştür. Hatalı ve eksik kodlama gibi veri ayıklama işlemleri sonucunda on iki form değerlendirme dışında tutularak geriye kalan 326 form analize tabi tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde, betimsel ve kestirimsel istatistiki yöntemlerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 18,0 istatistik paket programı kullanılarak hesaplanmış ve değerlendirilmiştir. Verilerin normallik sınaması Kolmogorov–Smirnov ile test edilmiş ve normal dağılım gösteren veriler, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey HSD testi ve Pearson korelasyon testi ve regresyon analizi ile normal dağılmayan veriler de ayrıca Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri ile çözümlenmiştir.

Sonuçların değerlendirilmesinde; 1.00-1.80; “çok düşük”, 1.81-2.60; “düşük”, 2.61-3.40; “orta”, 3.41-4.20; “yüksek” ve 4.21-5.00 “çok yüksek” aralık değerleri alınırken; değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve derecesinin anlamlandırılmasında ise 0.00-0.30 arası; “düşük”, 0.30-0.70 arası; “orta” ve 0.70-1.00 arası “yüksek” aralık değerleri dikkate alınmıştır (Field, 2002).

Bulgular Ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin kullanılan ölçeklerin maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin istatistiksel verilere ve analizlere

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

yer verilmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi “**Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ne düzeydedir? Öğretmenlerin öz yeterlilikleri; cinsiyet, branş, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve çalıştıkları eğitim kademesi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?**” şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin elde edilen veriler; frekans, aritmetik ortalama, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova), Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerine tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, alt probleme cevap oluşturacak şekilde tablolar halinde düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Aşağıda Tablo 1’de öğretmenlerin öz yeterlik inancına ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançına İlişkin Analiz Sonuçları

Öz Yeterlik İnancı	n	\bar{X}	ss.	
Öğretmen Öz Yeterlik İnancı	326	4,13	,51	
Boyutlar	Akademik Öz Yeterlik	326	4,11	,61
	Mesleki Öz Yeterlik	326	4,29	,50
	Sosyal Öz Yeterlik	326	4,25	,62
	Entelektüel Öz Yeterlik	326	3,83	,76

Tablo 1’e bakıldığında, öğretmenlerin öz yeterlik inançlarını yansıtan aritmetik ortalama ölçek toplamında 4,13 olarak hesaplanmıştır. Öz yeterlik inanç düzeylerine boyutlar bazında bakıldığında; ”akademik öz yeterlik” boyutunun \bar{X} =4,11, “mesleki öz yeterlik” boyutunun \bar{X} =4,29, “sosyal öz yeterlik” boyutunun \bar{X} =4,25 ve “entelektüel öz yeterlik” boyutunun ise \bar{X} =3,83 aritmetik ortalama değerlerinde olduğu görülmektedir.

Bu değerlere göre öğretmenlerin, öz yeterlik inançlarının “toplamda” (\bar{X} =4,13) ve “akademik öz yeterlik” (\bar{X} =4,11) ile “entelektüel öz yeterlik” (\bar{X} =3,83) boyutlarında “yüksek” düzeyde olduğu görülürken; “mesleki öz yeterlik” (

$\bar{X}=4,29$) ve “sosyal öz yeterlik” ($\bar{X}=4,25$) boyutlarında ise “çok yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeylerinin “cinsiyet” değişkeni açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin “Cinsiyet” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)

Öz Yeterlik İnancı	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss.	t	sd.	P																																													
Öğretmen Öz Yeterlik İnancı	Kadın	166	4,05	,52	-2,72	324	,007*																																													
	Erkek	160	4,20	,48				Boyutlar	Akademik Öz Yeterlik	Kadın	166	4,08	,57	-1,07	324	,282	Erkek	160	4,15	,65	Mesleki Öz Yeterlik	Kadın	166	4,26	,49	-1,30	324	,194	Erkek	160	4,33	,50	Sosyal Öz Yeterlik	Kadın	166	4,19	,67	-1,61	324	,107	Erkek	160	4,30	,57	Entelektüel Öz Yeterlik	Kadın	166	3,66	,79	-4,08	324	,000*
Boyutlar	Akademik Öz Yeterlik	Kadın	166	4,08	,57	-1,07	324			,282																																										
		Erkek	160	4,15	,65				Mesleki Öz Yeterlik		Kadın	166	4,26	,49	-1,30	324	,194	Erkek	160	4,33	,50	Sosyal Öz Yeterlik	Kadın	166	4,19	,67	-1,61	324	,107	Erkek	160	4,30	,57	Entelektüel Öz Yeterlik	Kadın	166	3,66	,79	-4,08	324	,000*	Erkek	160	4,00	,69							
	Mesleki Öz Yeterlik	Kadın	166	4,26	,49	-1,30	324			,194																																										
		Erkek	160	4,33	,50			Sosyal Öz Yeterlik	Kadın		166	4,19	,67	-1,61	324	,107	Erkek	160	4,30	,57	Entelektüel Öz Yeterlik	Kadın	166	3,66	,79	-4,08	324	,000*	Erkek	160	4,00	,69																				
Sosyal Öz Yeterlik	Kadın	166	4,19	,67	-1,61	324	,107																																													
	Erkek	160	4,30	,57				Entelektüel Öz Yeterlik	Kadın	166	3,66	,79	-4,08	324	,000*	Erkek	160	4,00	,69																																	
Entelektüel Öz Yeterlik	Kadın	166	3,66	,79	-4,08	324	,000*																																													
	Erkek	160	4,00	,69																																																

* $p < .05$

Tablo 2’de görüldüğü üzere, öğretmenlerin öz yeterlik inançları, cinsiyet değişkeni açısından hem toplamda hem de “entelektüel öz yeterlik” boyutunda anlamlı olarak farklılaşırken, diğer boyutlarda bu farka rastlanmamıştır. Sonuçlara göre “toplam” ve “entelektüel öz yeterlik” puanları arasındaki farka ait t değerleri, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde gerçekleşmiştir ($t(324) = -2,72$ $p = ,007$ ve $t(324) = -4,08$; $p = ,000$). Hem toplamda hem de entelektüel öz yeterlik boyutunda erkek öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının ($\bar{X} = 4,20$) ve ($\bar{X} = 4,00$), kadın öğretmenlerin öz yeterlik inançlarından ($\bar{X} = 4,05$) ve ($\bar{X} = 3,66$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Erkek öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının, kadın öğretmenlere göre, daha yüksek çıkmış olması; erkek egemen bir toplumda, erkeklerin kendilerini

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

her konuda güçlü görme eğilimleri ile toplumsal kimlik ve rollerin cinsiyetlere yüklediği anlamdan kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeyleri için “brans” değişkeni açısından yapılan analiz sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin “Brans” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)

Öz Yeterlik İnançı	Yeterlik Branş	n	\bar{X}	ss.	T	sd.	p
Öğretmen Öz Yeterlik İnançı	Sınıf Öğretmeni	178	4,07	,50	-1,98	324	,048*
	Branş Öğretmeni	148	4,19	,50			
Akademik Öz Yeterlik	Sınıf Öğretmeni	178	4,01	,64	-3,27	324	,001*
	Branş Öğretmeni	148	4,23	,55			
Mesleki Öz Yeterlik	Sınıf Öğretmeni	178	4,27	,50	-1,08	324	,278
	Branş Öğretmeni	148	4,33	,50			
Sosyal Öz Yeterlik	Sınıf Öğretmeni	178	4,20	,63	-1,48	324	,138
	Branş Öğretmeni	148	4,30	,62			
Entelektüel Öz Yeterlik	Sınıf Öğretmeni	178	3,78	,76	-1,13	324	,258
	Branş Öğretmeni	148	3,88	,76			

* $p < .05$

Tablo 3’teki verilere bakıldığında, öğretmenlerin özyeterlik inançları, brans değişkeni açısından hem toplamda hem de “akademik öz yeterlik” boyutunda anlamlı olarak farklılaşırken, diğer boyutlarda bu farka rastlanmamıştır. Sonuçlara göre “toplam” ve “akademik öz yeterlik” puanları arasındaki farka ait t değerleri

sırasıyla [$t(324) = -1,98$ $p < .05$] , [$t(324) = -3,27$ $p < .05$] önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Hem toplamda hem de akademik öz yeterlik boyutunda branş öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının ($\bar{X} = 4,19$), ($\bar{X} = 4,23$), sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarından ($\bar{X} = 4,07$) ($\bar{X} = 4,01$) görece daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Branş öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının, sınıf öğretmenlerine göre, daha yüksek çıkmış olması; yine toplumsal algıya dayalı olarak yorumlanabilir. Şöyle ki; öğretmenlik, bir kariyer meslek olmamakla birlikte, geçmişten bugüne toplumda öğretmenliğe, aldıkları hizmet öncesi eğitimin süresi ve çalışılan eğitim kademesi dikkate alınarak bir statü yüklemesi mevcuttur. Bu durum göz önüne alındığında, günümüzde eğitim süreleri aynı olmakla birlikte, öğretmenlik mesleğinin sınıf ve branş öğretmenleri açısından algılanan zorluğu ile geçmişten gelen bir toplumsal algıyla dayalı olarak branş öğretmenlerinin kendilerini daha yeterli olarak algılamış olmasından kaynaklanmış olabilir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeyleri için “öğrenim durumu” değişkeni açısından yapılan analiz sonuçları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin “Öğrenim Durumu” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (Mann Whitney U-testi)

Öz Yeterlik İnancı	Öğrenim Durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p	
<i>Öğretmen Öz Yeterlik İnancı</i>	Lisans	312	162,84	50806,0	1978,0	,550	
	Yüksek Lisans	14	178,21	2495,0			
<i>Akademik Öz Yeterlik</i>	Lisans	312	161,29	50324,0	1496,0	,045*	
	Yüksek Lisans	14	212,64	2977,0			
Boyutlar	<i>Mesleki Öz Yeterlik</i>	Lisans	312	164,15	51214,0	1982,0	,556
		Yüksek Lisans	14	149,07	2087,0		
	<i>Sosyal Öz Yeterlik</i>	Lisans	312	162,76	50782,0		
	Yüksek Lisans	14	179,93	2519,0	1954,0	,501	
<i>Entelektüel Öz</i>	Lisans	312	163,70	51074,0	2122,0	,857	

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

Yeterlik	Yüksek Lisans	14	159,07	2227,0
----------	---------------	----	--------	--------

* $p < .05$

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları, “öğrenim durumu” değişkeni açısından sadece “akademik öz yeterlik” boyutunda yüksek lisans mezunları lehine anlamlı olarak farklılaşmaktadır [$U_{(326)}=1496,0$ $p < .05$]. Diğer boyutlarda ve genel öz yeterlik inancında öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeylerinin “mesleki kıdem” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis H testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin “Mesleki Kıdem” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (Kruskal Wallis H testi)

	Öz Yeterlik İnanç	Mesleki Kıdem	n	Sıra Ort.	sd.	X ²	p
Boyutlar	Öğretmen Öz Yeterlik İnanç	1-5 yıl	186	162,80	3	1,10	,777
		6-10 yıl	77	157,32			
		11-15 yıl	24	168,38			
		16 yıl ve üstü	39	176,06			
	Akademik Öz Yeterlik	1-5 yıl	186	162,75	3	1,90	,593
		6-10 yıl	77	155,54			
		11-15 yıl	24	167,08			
		16 yıl ve üstü	39	180,60			
	Mesleki Öz Yeterlik	1-5 yıl	186	161,07	3	1,65	,648
		6-10 yıl	77	161,18			
		11-15 yıl	24	156,38			
		16 yıl ve üstü	39	181,19			
Sosyal Öz Yeterlik	1-5 yıl	186	168,34	3	2,05	,561	
	6-10 yıl	77	150,32				
	11-15 yıl	24	165,38				
	16 yıl ve üstü	39	165,27				
Entelektüel Öz Yeterlik	1-5 yıl	186	156,69	3	2,84	,417	
	6-10 yıl	77	167,14				
	11-15 yıl	24	180,08				

16 yıl ve üstü 39 178,58

* $p < .05$

Tablo 5'teki değerlere göre, öğretmenlerin öz yeterlik inançları, “mesleki kıdem” değişkeni açısından da anlamlı olarak farklılaşmamıştır ($p > .05$). Bununla birlikte, öğretmenlerin öz yeterlik inançları; “genel toplam” ($\bar{X} = 176,06$) ile “akademik öz yeterlik” ($\bar{X} = 180,60$) ve “mesleki öz yeterlik” ($\bar{X} = 181,19$) boyutlarında; 16 yıl ve üzeri kıdemde daha yüksek değerler alırken, “sosyal öz yeterlik” ($\bar{X} = 168,34$) boyutunda 1-5 yıl kıdemde, “entelektüel öz yeterlik” ($\bar{X} = 180,08$) boyutunda ise 11-15 yıl kıdemde daha yüksek değerler bulunmuştur.

Öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeylerinin “çalışılan eğitim kademesi” açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin “Çalışılan Eğitim Kademesi” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)

Öz Yeterlik İnanç	Kademe	n	\bar{X}	ss.	t	sd.	p
Öğretmen Öz Yeterlik İnanç	İlkokul	192	4,07	,49	-	324	,010*
	Ortaokul	134	4,21	,52	2,58		
Akademik Öz Yeterlik	İlkokul	192	4,01	,62	-	324	,000*
	Ortaokul	134	4,26	,56	3,71		
Mesleki Öz Yeterlik	İlkokul	192	4,26	,49	-	324	,128
	Ortaokul	134	4,34	,51	1,52		
Sosyal Öz Yeterlik	İlkokul	192	4,20	,62	-	324	,092
	Ortaokul	192	4,32	,62	1,69		
Entelektüel Öz Yeterlik	İlkokul	192	3,76	,77	-	324	,052
	Ortaokul	134	3,93	,74	1,94		

* $p < .05$

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları, çalışılan eğitim kademesi açısından hem genel toplamda [$t_{(324)} = -2,58$ $p < .05$] hem de “akademik öz yeterlik” boyutunda [$t_{(324)} = -3,71$ $p < .05$], anlamlı olarak farklılaşırken, diğer boyutlarda bu farka rastlanmamıştır. ($p > .05$).

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

Çalıştıkları eğitim kademesi açısından, ortaokulda çalışan öğretmenler kendilerini, ilkokulda çalışan öğretmenlere göre, hem genel toplamda hem de akademik öz yeterlik boyutunda daha yeterli olarak değerlendirmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “**Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ne düzeydedir? Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri; cinsiyet, brans, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve çalıştıkları eğitim kademesi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?**” şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt problem için elde edilen veriler, frekans, aritmetik ortalama, yüzde hesaplaması, t-testi, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerine tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, alt probleme cevap oluşturacak şekilde tablolar halinde düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine ilişkin analiz sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine İlişkin Analiz Sonuçları

	<i>Mesleki Tükenmişlik</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss.</i>
	<i>Öğretmen Mesleki Tükenmişliği</i>	326	1,83	,81
<i>Boyutlar</i>	<i>Mesleğe İlişkin Tükenmişlik</i>	326	2,07	1,13
	<i>Öğrencilere Duyarsızlaşma</i>	326	1,80	,86
	<i>Fiziksel ve Duygusal Tükenme</i>	326	1,72	,84
	<i>Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma</i>	326	1,70	,79

Tablo 7’deki sonuçlara göre, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri $\bar{X}=1,83$ ’lük aritmetik ortalama ve $ss=,81$ standart sapma değerinde bulunmuştur. Mesleki tükenmişlik düzeylerine boyutlar bazında bakıldığında; “mesleğe ilişkin tükenmişlik” boyutunun $\bar{X}=2,07$, “öğrencilere duyarsızlaşma” boyutunun $\bar{X}=1,80$, “fiziksel ve duygusal tükenme” boyutunun $\bar{X}=1,72$ ve “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” boyutunun ise $\bar{X}=1,70$ değerler aldığı görülmektedir.

Bu değerlere göre öğretmenlerin, mesleki tükenmişliklerinin genel

toplamda ($\bar{X}=1,83$) ve “mesleğe ilişkin tükenmişlik” ($\bar{X}=2,07$), boyutunda “düşük” düzeyde; “öğrencilere duyarsızlaşma” ($\bar{X}=1,80$), “fiziksel ve duygusal tükenme” ($\bar{X}=1,72$), “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” ($\bar{X}=1,70$) boyutlarında ise “çok düşük” düzeyde değerler aldığı görülmektedir.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “cinsiyet” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin “Cinsiyet” Değişkeni

Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)								
Boyutlar	Mesleki	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss.	T	sd.	p
	Tükenmişlik	t						
Öğretmen Mesleki Tükenmişliği	Kadın		16	1,7	,71	-2,34	32	,019
	Erkek		6	3				
Mesleğe İlişkin Tükenmişlik	Kadın		16	1,9	1,1	-1,74	32	,083
	Erkek		6	6	4			
Öğrencilere Duyarsızlaşma	Kadın		16	1,7	,74	-1,88	32	,060
	Erkek		6	1				
Fiziksel ve Duygusal Tükenme	Kadın		16	1,8	,97	-2,17	32	,030
	Erkek		6	2				
Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma	Kadın		16	1,6	,73	-2,96	32	,003
	Erkek		6	8				
	Kadın		16	1,8	,92			
	Erkek		6	2				
	Kadın		16	1,5	,60			
	Erkek		6	8				
	Kadın		16	1,8	,94			
	Erkek		6	4				

* $p < .05$

Bu konuda elde edilen bulgular, öğretmenlerin mesleki

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

tükenmişliklerinin cinsiyet değişkeni açısından hem genel toplamda [$t_{(324)} = -2,34$ $p < .05$] hem de “fiziksel ve duygusal tükenme” [$t_{(324)} = -2,17$ $p < .05$] ile “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” [$t_{(324)} = -2,96$ $p < .05$] boyutlarında anlamlı olarak farklılaştığını gösterirken; diğer boyutlarda anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. ($p > .05$).

Bununla birlikte hem toplam puanda hem de boyutlar bazında, erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlere göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “brans” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonuçları Tablo 9’da belirtilmektedir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin “Brans” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)

	<i>Mesleki Tükenmişlik</i>	<i>Brans</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss.</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
	<i>Öğretmen Mesleki Tükenmişliği</i>	Sınıf	178	1,92	,84	2,15	324	,032*
		Öğretmeni						
		Brans	148	1,73	,77			
		Öğretmeni						
	<i>Mesleğe İlişkin Tükenmişlik</i>	Sınıf	178	2,21	1,17	2,43	324	,015*
		Öğretmeni						
		Brans	148	1,90	1,07			
		Öğretmeni						
<i>Boyutlar</i>	<i>Öğrencilere Duyarsızlaşma</i>	Sınıf	178	1,86	,90	1,41	324	,157
		Öğretmeni						
		Brans	148	1,73	,82			
		Öğretmeni						
	<i>Fiziksel ve Duygusal</i>	Sınıf	178	1,82	,89	2,39	324	,017*
		Öğretmeni						

<i>Tükenme</i>	Branş Öğretmeni	148	1,60	,75		
<i>Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma</i>	Sınıf Öğretmeni	178	1,74	,81	,94	324 ,346
	Branş Öğretmeni	148	1,66	,77		

* $p < .05$

Analiz sonuçlarına bakıldığında, branş değişkeni açısından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, genel toplam [$t_{(324)} = 2,15$ $p < .05$] ile “mesleğe ilişkin tükenmişlik” [$t_{(324)} = 2,43$ $p < .05$] ve “fiziksel ve duygusal tükenme” [$t_{(324)} = 2,39$ $p < .05$] boyutlarında anlamlı olarak farklılaştığı görülürken, diğer boyutlarda bu farka rastlanmamıştır. ($p > .05$). Ayrıca elde edilen sonuçlardan, sınıf öğretmenlerinin, branş öğretmenlerine göre, ölçeğin hem genelinde hem de boyutlarında, daha fazla tükenmişlik durumuna sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “öğrenim durumu” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin “Öğrenim Durumu” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (Mann Whitney U Testi)

<i>Mesleki Tükenmişlik</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>n</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>Sıra Top.</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Öğretmen Mesleki Tükenmişliği</i>	Lisans	312	162,97	50846,0	2018,0	,630
	Yüksek Lisans	14	175,36	175,36		
<i>Mesleğe İlişkin Tükenmişlik</i>	Lisans	312	162,19	50604,0	1776,0	,234
	Yüksek Lisans	14	192,64	2697,00		
<i>Boyutlar</i> <i>Öğrencilere Duyarsızlaşma</i>	Lisans	312	162,57	50722,0	1894,0	,395
	Yüksek Lisans	14	184,21	2579,00		
<i>Fiziksel ve Duygusal Tükenme</i>	Lisans	312	163,29	50948,0	2120,0	,851
	Yüksek Lisans	14	168,07	2353,00		
<i>Meslektaşlara ve</i>	Lisans	312	164,58	51348,0	1848,0	,321

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

<i>Yöneticilere</i>	Yüksek	14	139,50	1953,00
<i>Duyarsızlaşma</i>	Lisans			

* $p < .05$

Bu araştırmada elde edilen bulgulardan, öğrenim durumunun, öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri üzerinde belirleyici bir etken olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yapılan analizlerde mesleki tükenmişlik ile öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 11’de, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “mesleki kıdem” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11’deki değerlere göre, mesleki kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinde, ölçeğin hem genel toplamı [$X^2=19,67; p < .05$] hem de boyutlarında [$X^2=17,13; p < .05$], [$X^2=9,04; p < .05$], [$X^2=15,96; p < .05$], [$X^2=25,48; p < .05$] anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin “Mesleki Kıdem” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (Kruskal Wallis H testi)

	Mesleki Tükenmişlik	Mesleki Kıdem	n	Sıra Ort.	sd.	X ²	p	Fark
	<i>Öğretmen Mesleki Tükenmişliği</i>	(a) 1-5 yıl	186	146,62	3	19,67	,000*	b-a c-a c-d
		(b) 6-10 yıl	77	192,50				
		(c) 11-15 yıl	24	211,46				
		(d) 16 yıl ve üstü	39	157,24				
Boyutlar	<i>Mesleğe İlişkin Tükenmişlik</i>	(a) 1-5 yıl	186	149,26	3	17,13	,001*	b-a c-a c-d
		(b) 6-10 yıl	77	194,95				
		(c) 11-15 yıl	24	197,33				
		(d) 16 yıl ve üstü	39	148,47				
	<i>Öğrencilere Duyarsızlaşma</i>	(a) 1-5 yıl	186	151,81	3	9,04	,029*	b-a c-a
		(b) 6-10 yıl	77	187,93				
		(c) 11-15 yıl	24	180,42				
		(d) 16 yıl ve üstü	39	160,60				

<i>Fiziksel ve Duygusal Tükenme</i>	(a) 1-5 yıl	186	147,85	3	15,96 ,001*	b-a c-a
	(b) 6-10 yıl	77	190,45			
	(c) 11-15 yıl	24	202,96			
	(d) 16 yıl ve üstü	39	160,65			
<i>Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma</i>	(a) 1-5 yıl	186	144,46	3	25,48 ,000*	b-a c-a c-b c-d
	(b) 6-10 yıl	77	183,50			
	(c) 11-15 yıl	24	233,29			
	(d) 16 yıl ve üstü	39	171,86			

* $p < .05$

Hangi gruplar arasında farklılığın olduğunu belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda kullanılan Kruskal Wallis H testi sonucunda, öğretmenlerin mesleki tükenmişliğinde 6-10 yıl kıdemdekilerin, 1-5 yıl kıdemdekilere; 11-15 yıl kıdemdekilerin 1-5 yıl ile 16 yıl ve üstü kıdemdekilere göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Boyutlara bakıldığında ise, tüm boyutlarda 6-10 yıl ve 11-15 yıl kıdemdekilerin, 1-5 yıl kıdemdekilere göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca, “mesleğe ilişkin tükenmişlik” boyutunda, 11-15 yıl kıdemdekilerin, 16 yıl ve üstü kıdemdekilere göre; “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” boyutunda yine 11-15 yıl kıdemdekilerin, 6-10 yıl ile 16 yıl ve üstü kıdemdekilere göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında, öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin, mesleki kıdemle paralel olarak arttığı görülmektedir. Bu durumun, ölçme aracında öğretmenlere yöneltilen sorulara verilen yanıtlar ile araştırmacıların genel gözlemlerine dayanarak, günümüzde eğitim sisteminin yapısal nitelikleri içerisinde öğretmenin yaşadığı mesleki doyum düzeyi, mesleki kariyer imkânlarının yetersizliği ve çalışma koşulları gibi faktörlerin etkisinden kaynaklanabileceği söylenebilir. Tablo 12’de öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin “çalışılan eğitim kademesi” değişkeni açısından analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin “Çalışılan Eğitim Kademesi” Değişkeni Açısından Analiz Sonuçları (t-Testi)

<i>Mesleki Tükenmişlik</i>	<i>Kademe</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss.</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
<i>Öğretmen Mesleki</i>	İlkokul	19	1,8			32	,24

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

<i>Tükenmişliği</i>		2	8	,83	1,16	4	6
	Ortaoku	13	1,7		3		
	1	4	7	,79			
<i>Mesleğe İlişkin Tükenmişlik</i>	İlkokul	19	2,1	1,1			
		2	4	6	1,41	32	,15
	Ortaoku	13	1,9	1,0	7	4	7
	1	4	6	9			
<i>Öğrencilere Duyarsızlaşma</i>	İlkokul	19	1,8				
		2	2	,88		32	,70
	Ortaoku	13	1,7		,376	4	7
	1	4	8	,83			
<i>Fiziksel ve Duygusal Tükenme</i>	İlkokul	19	1,7				
		2	8	,88	1,46	32	,14
	Ortaoku	19	1,6		7	4	3
	1	2	4	,77			
<i>Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma</i>	İlkokul	19	1,7				
		2	3	,80		32	,53
	Ortaoku	13	1,6		,629	4	0
	1	4	7	,78			

* $p < .05$

Öğretmenlerin çalıştıkları eğitim kademesi açısından mesleki tükenmişlik düzeylerine bakıldığında, ölçeğin hem geneli hem de boyutları bazında anlamlı bir farklılığın olmadığı, bununla birlikte, ilkokulda görev yapan öğretmenlerin, ortaokulda görev yapanlara göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt problemleri, “**Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?**” ve “**Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik algıları, öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak yordanabilmekte midir?**” şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt problemlerin verileri, Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizine tabi tutularak, elde edilen bulgular alt problemlere cevap

oluşturacak şekilde tablolar halinde düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik algıları arasındaki ilişkiye ait analiz sonuçları Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13. Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları ile Mesleki Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkiye Ait Analiz Sonuçları (Korelasyon Analizi)

Değişkenler		Öğretmen		Boyutlar		
		Öz Yeterlik İnanıcı	Akademik Mesleki Öz Yeterlik	Sosyal Öz Yeterlik	Entelektüel Öz Yeterlik	
Öğretmen Mesleki Tükenmişliği	r	-,195**	-,177**	-,232**	-,161**	-,099
	p	,000	,001	,000	,004	,074
	n	326	326	326	326	326
Mesleğe İlişkin Tükenmişlik	r	-,157**	-,186**	-,190**	-,097	-,081
	p	,005	,001	,001	,079	,143
	n	326	326	326	326	326
Öğrencilere Duyarsızlaşım	r	-,215**	-,182**	-,268**	-,173**	-,111**
	p	,000	,001	,000	,002	,045
	n	326	326	326	326	326
Beyinler Fiziksel ve Duygusal Tükenme	r	-,179**	-,112**	-,208**	-,151**	-,119**
	p	,001	,043	,000	,006	,032
	n	326	326	326	326	326
Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşım	r	-,138*	-,131**	-,143**	-,176**	-,021
	p	,013	,018	,010	,001	,700
	n	326	326	326	326	326

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 13'te görüldüğü üzere, bu kapsamda yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlikleri arasında negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($r = -,195$; $p < ,01$). Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişliğin, tüm boyutları arasında da yine negatif yönde anlamlı ve “düşük” düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

Boyutların aldığı değerler şöyledir: “Mesleğe ilişkin tükenmişlik” ($r=-,157$; $p<,01$), “öğrencilere duyarsızlaşma” ($r=-,215$; $p<,01$), “fiziksel ve duygusal tükenme” ($r=-,179$; $p<,01$), “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” ($r=-,138$; $p<,05$)

Öğretmenlerin mesleki tükenmişliği ile öz yeterlik inancı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise mesleki tükenmişliğin, öz yeterliğin tüm boyutları arasında yine negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Boyutların aldığı değerler; “akademik öz yeterlik” ($r=-,177$; $p<,01$), “mesleki öz yeterlik” ($r=-,232$; $p<,01$) ve “sosyal öz yeterlik” ($r=-,161$; $p<,01$) şeklindedir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin “mesleki öz yeterlik” ve “öğrencilere duyarsızlaşma” konularında, diğerlerine nispeten, daha fazla tükenmişlik gösterdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmen öz yeterlik inancının mesleki tükenmişliği yordayıp yordamadığını belirlemek üzere regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmen Öz Yeterlik İnancının Mesleki Tükenmişliği Yordamasına İlişkin Analiz Sonuçları (Regresyon Analizi)

Değişkenler	β	t	R ²	F	p
Öğretmen Mesleki Tükenmişliği	-,195	-3,585	,038	12,853	,000*
Mesleğe İlişin Tükenmişlik	-,157	-2,854	,025	8,143	,005*
Öğrencilere Duyarsızlaşma	-,215	-3,957	,046	15,659	,000*
Fiziksel ve Duygusal Tükenme	-,179	-3,276	,032	10,729	,001*
Meslektaşlara ve Yöneticilere Duyarsızlaşma	-,138	-2,509	,019	6,295	,013*
Öğretmen Öz Yeterlik İnancı					

* $p<,05$

Bu bulguya göre, öğretmenlerin öz yeterlik inancı ile mesleki tükenmişlikleri arasında bir ilişkinin olduğu, ancak öz yeterlik inancının mesleki tükenmişliğin güçlü bir yordayıcısı olmadığı (% 3,8) görülmektedir. Bu sonuç için, öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinde, öz yeterlik inancının tek başına bir belirleyici olmadığı, bununla birlikte farklı etkenlerin de buna neden olabileceği yorumu yapılabilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, kamu okullarında görevli öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmıştır.

Bu bölümde, araştırma sonuçları yorumlanmış ve araştırma konuları ile ilgili alan yazındaki diğer çalışmaların sonuçları ile ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda, öğretmenlerin, öz yeterlik inançlarının genel ortalama, “akademik öz yeterlik” ve “entelektüel öz yeterlik” boyutlarında “yüksek” düzeyde, “mesleki öz yeterlik” ile “sosyal öz yeterlik” boyutlarında ise “çok yüksek” düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları; cinsiyet, branş ve çalışılan eğitim kademesi değişkenleri açısından anlamlı olarak farklılaşırken, öğrenim durumu ve mesleki kıdem açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlerden; branş öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinden ve ortaokulda çalışan öğretmenlerin de ilkökulda çalışanlardan daha yüksek düzeyde inanca sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu sonuç literatürle karşılaştırıldığında; çalışmaların çoğunda öz yeterlik ile demografik özellikler arasında, araştırma sonuçlarına benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Savran ve Çakıroğlu (2003), Akbulut (2006), Çimen (2007), Bedir (2011), Korkut ve Babaoğlu (2012), Eskici (2013), Özcan (2015), Ayra (2015) Kaçar (2016), Aslan ve Kalkan (2018) ve Aytaç (2018) tarafından yapılan çalışmalarda, özyeterlik inanç düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur. Savran ve Çakıroğlu (2003), Akbulut (2006), Korkut ve Babaoğlu (2012) ile Aytaç (2018) tarafından yapılan çalışmalarda; erkek öğretmenlerin öz yeterlik inancının daha yüksek olduğu bulunmuşken; Ayra (2015) tarafından yapılan “Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki öz yeterlik inançları ile ilişkisi” adlı çalışmada ise kadın öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının daha yüksek

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

olduğu bulunmuştur.

Yine Aytaç (2018)'in çalışmasında öz yeterlik ile branş arasında anlamlı bir farklılık bulunurken; Sağlam (2007), Üstüner vd. (2009), Korkut ve Babaoğlan (2012) tarafından yapılan çalışmalarda ise öğretmenlerin toplam öz yeterlik inançlarının branş değişkenine göre anlamlı olarak farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Araştırma bulgusuyla benzer nitelikte, Karahan ve Balat (2011) ve Çiftçi (2015) tarafından yapılan araştırmalarda da öğrenim durumu ile öz yeterlik inancı arasında anlamlı farklılık bulunmazken; Gönüldaş (2017)'in, “Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi” adlı araştırmasında, lisansüstü öğrenimin öz yeterlik inancını artırdığı sonucu bulunmuştur.

Branş değişkeni ile öz yeterlik arasındaki ilişki; Ekici (2006), Üstüner vd. (2009), Çiftçi (2015) ve Aytaç (2018)'in çalışmalarında benzer bir sonuç ortaya çıkarırken; Çapri ve Kan (2007), Gençtürk ve Memiş (2010), Zararsız (2012) ve Aytaç (2018)'in araştırmalarında ise farklı şekilde, öz yeterlik inancının mesleki kıdeme göre anlamlı olarak farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, ortaokulda çalışan öğretmenlerin öz yeterlik inanç düzeyleri, ilk okulda çalışanlara göre daha yüksek bulunurken; Tschannen-Moran ve Hoy (2001)'un çalışmasında ise ilkökul öğretmenlerinin öz yeterlik inançları diğer kademedekilere göre daha fazla bulunmuştur.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, öğretmenlerin, mesleki tükenmişlik düzeyleri ölçeğin tamamı ile “mesleğe ilişkin tükenmişlik” boyutunda, “düşük”; “öğrencilere duyarsızlaşma”, “fiziksel ve duygusal tükenme” ile “meslektaşlara ve yöneticilere duyarsızlaşma” boyutlarında ise “çok düşük” düzeyde gerçekleşmiştir.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi; cinsiyet, branş ve mesleki kıdem

açısından anlamlı olarak farklılaşırken; “öğrenim durumu” ile “çalışılan eğitim kademesi” değişkenleri açısından anlamlı farka rastlanmamıştır.

Bununla birlikte ölçeğin hem toplam puanında hem de boyutlar bazında, erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlere; sınıf öğretmenlerinin, branş öğretmenlerine; yüksek lisans öğrenimli olanların, lisans öğrenimli olanlara ve ilkokulda görev yapanların, ortaokulda görev yapanlara göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları görülürken; öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin, mesleki kıdemle birlikte paralel olarak arttığı sonucu elde edilmiştir.

Bu sonuç, literatürdeki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında; Çolak (2017) tarafından ilkokul ve ortaokullarda görev yapan yönetici ve öğretmenler üzerinde yapılan benzer çalışmada; Belgi (2016) ve Acar (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilerek, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi düşük seviyede bulunmuştur.

Ergin (1995), Tümkaya (1996), Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005), Budak ve Sürgevil (2005), Cemaloğlu ve Şahin (2007), Çimen (2007), Kayabaşı (2008), Başol ve Altay (2009), Karahan ve Balat (2011) ve Çiftçi (2015) tarafından yapılan çalışmalarda, mesleki tükenmişlik, araştırma bulgusuyla benzer şekilde, cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmıştır. Bu araştırma bulgularında da erkek öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri, kadın öğretmenlere göre daha fazla bulunmuştur. Ancak, Kaya (2008) tarafından yapılan çalışmada ise kadın öğretmenlerin daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları sonucu elde edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin, branş öğretmenlerine göre mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu bulgusu, Vurdu (2017) tarafından “Resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik durumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki” adlı araştırma sonucuyla desteklenirken; mesleki kıdem ilerledikçe tükenmişliğin arttığı yönündeki araştırma bulgusu ise Çimen (2007) ve Sari (2004)’nın araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi

Araştırmanın son alt probleminin bulgusunda ise öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile mesleki tükenmişlikleri arasında negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu ilişki, ölçeğin boyutları arasında da aynı şekilde negatif yönde anlamlı ve “düşük” düzeyde görülmekle birlikte, öğretmenlerin “mesleki öz yeterlik” ve “öğrencilere duyarsızlaşma” boyutlarında, diğerlerine nispeten, daha fazla tükenmişlik gösterdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Yapılan regresyon analizinde, öğretmenlerin öz yeterlik inancının, mesleki tükenmişlikle ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) “düşük” düzeyde olduğu; ancak, öz yeterlik inancı artarken, mesleki tükenmişliğin azaldığı sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulguya göre, öğretmenlerin öz yeterlik inancı ile mesleki tükenmişlik algısı arasında bir ilişkinin olduğu, ancak öz yeterlik inancının mesleki tükenmişliğin güçlü bir yordayıcısı olmadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuç, Telef (2011), Karahan ve Balat (2011), Sarıçam ve Sakız (2014), Çiftçi (2015), Belgi (2016) ile Gönüldaş (2017) tarafından yapılan araştırma bulguları ile de desteklenmektedir. Belgi (2016)’nin çalışmasında, genel öz yeterlilik ile tükenmişlik arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır, Çiftçi (2015)’nin, araştırmasında; öğretmenlerin mesleki yetkinliği ve mesleki tükenmişlikleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, mesleki yetkinlik düzeyi arttıkça mesleki tükenmişlik düzeyinin azaldığı; Telef (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyumlarının ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulguları, araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre;

Cinsiyet açısından erkek öğretmenlerin, öz yeterlik düzeyinin daha yüksek olarak puanlanmış olması; erkek egemen bir toplumda, erkeklerin kendilerini her

konuda güçlü görme eğilimleri ile toplumsal kimlik ve rollerin cinsiyetlere yüklediği anlamdan kaynaklanmış olabileceği; branş öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının, sınıf öğretmenlerine göre, daha yüksek çıkmış olması; yine toplumsal algıya dayalı olarak, öğretmenliğin, bir kariyer meslek olmamakla birlikte, geçmişten bugüne toplumda öğretmenliğe, aldıkları hizmet öncesi eğitimin süresi ve çalışılan eğitim kademesi dikkate alınarak bir statü yüklemesi nedeniyle, günümüzde eğitim süreleri aynı olmakla birlikte, çalıştıkları eğitim kademesi farklılığından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir toplumsal algıyla dayalı olarak böyle bir sonucun çıkmış olmasından kaynaklanabileceği; öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin, mesleki kıdemle birlikte paralel olarak artması şeklindeki bir bulgu ise, günümüzde eğitim sisteminin yapısal nitelikleri içerisinde öğretmenin yaşadığı mesleki doyum düzeyi, mesleki kariyer imkanlarının yetersizliği ve çalışma koşulları gibi faktörlerin etkisinden kaynaklanabileceği; ayrıca, mesleki tükenmişlikte, öz yeterlik inancının tek başına bir belirleyici olmadığı, bununla birlikte farklı etkenlerin de buna neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Bu bulgulara dayalı olarak, öğretmenlerin branşlarına göre yeterlik alanları belirlenerek ihtiyaç duyulan alanlarda öz yeterliği artırmaya yönelik doğrudan deneyimler sağlayan hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir, öğretmenlik mesleğine, meslekte yükselme ve kendini geliştirme imkânları sağlanarak, mesleki tükenmişlikleri azaltılabilir.

KAYNAKÇA

Acar, F. M. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin tükenmişlik ve iş doyumunu düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çag Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Akbayır, K. ve Taş, Z. (2009). Türkiye’de matematik eğitimi ve öğretmen yetiştirmeye yönelik öğretmen adaylarının görüşleri.

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

Journal of Qafqaz University, 26, 190-197.

Akça, F. (2008). Örgütsel tükenmişlik ve stres. M. Özdevecioğlu ve H. Karadal (Ed.), *Örgütsel davranışta seçme konular: Organizasyonların karanlık yönleri ve verimlilik azaltıcı davranışlar* içinde (s. 107-123). Ankara: İlke Yayınevi.

Akça, F., Ulutaş, E. ve Yabancı C. (2018). Investigation of teachers' self-efficacy beliefs, locus of control and intercultural sensitivities from the perspective of individual differences. *Journal of Education and Learning*, 7(3), 219-232.

Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96.

Aslan, M. ve Kalkan, H. (2018). Öğretmenlerin özyeterlik algılarının analizi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 477-494.

Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-129.

Ayra, M. (2015). *Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki öz yeterlik inançları ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Aytaç, A. (2018). Öğretmenlerin özyeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Academy Journal of Education Sciences*, 2(1), 29-41.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning, *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.

Bandura, A. (1997). *Self efficacy: The exercise of control*.

New York: Freeman.

Başol, G. ve Altay, M. (2009). Eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15(2), 191-216.

Bayrakdar, N. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin mesleklerinden beklentileri ve mesleki tükenmişlik algıları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(37), 40-60.

Bedir, D. (2011). *Matematik öğretmenlerinin alanlarına yönelik öz-yeterlik algıları ile sınıf yönetsel becerileri arasındaki ilişki (İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Belgi, S. (2016). *Lisede çalışan rehber öğretmenlerin mesleki öz yeterlik algıları ve mesleki tükenmişliklerinin incelenmesi (İstanbul ili Bahçelievler ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Benzer, F. (2011). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik algılarının analizi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bıkmaz, F. H. (2004). Öz yeterlik inançları. Y. Kuzgun (Ed.), *Eğitimde bireysel farklılıklar içinde* (1. Baskı) (s. 289-314). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Billheimer, B. C. (2006). *Perceived teacher self-efficacy in early childhood settings: differences between early childhood and elementary education candidates*. Master's thesis, State University, East Tennessee.

Budak, G. ve Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 95-108.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Örnekleme yöntemleri*. <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf> (E. T.: 24.12.2018).

Campell, L.L. (1983) Teacher burnout: description and

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

prescription. *A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 57(3), 111-113.

Cemaloğlu, N. ve Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.

Çam, O. (2001). The burnout in nursing academicians in Turkey. *International Journal of Nursing Studies*, 38, 201-207.

Çapri B. (2013). Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu ile Eş Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu'nun Türkçe uyarlaması ve Psikoanalitik-Varoluşçu bakış açısından mesleki ve eş tükenmişlik ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1393-1418.

Çapri, B. ve Kan, A. (2007). Öğretmenlerin kişilerarası öz-yeterlik inançlarının hizmet süresi, okul türü, öğretim kademesi ve unvan değişkenleri açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 63-83.

Çiftçi, H. D. (2015). Özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki yetkinlik ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 221-241.

Çimen, S. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Çolak, İ., Yorulmaz, Y. İ. ve Altinkurt, Y. (2017). Öğretmen öz yeterlik inancı ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 20-32.

Çolak, Y. (2017). *İlkokul ve ortaokullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Dembo, M. H. (2004). *Motivation and learning strategies for college success: A self management approach*. Lawrence Erlbaum Associates.

Dilber, E. (2009). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik*

yaşantıları ve yeterlik algıları: İstanbul Kartal ilçesi örneği. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Donald, M. G. (2003). *Handbook of self and identity*. London: Guilford Press.

Dursun, S. (2000). *Öğretmenlerde tükenmişlik ile yüklenme biçimi, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet süresi değişkenleri arasındaki yordayıcı ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Duy, B. (2014). Güdülenme ve bireysel farklılıklar. A. Kaya (Ed.). *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 505-551). Ankara: Pegem Akademi.

Ekici, G. (2006). Meslek lisesi öğretmenlerinin öğretmen öz-yeterlik inançları üzerine bir araştırma. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 24, 87-96.

Ekinci, E. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin akademik öz yeterlik düzeyleri ve akademik erteleme davranışlarının öğrenilmiş çaresizlik düzeylerini yordama gücü*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Ensari, H. ve Tuzcuoğlu, S. (1999). Marmara Üniversitesine bağlı fakültelerde görev yapan yönetici ve öğretim elemanlarının meslekten yılgınlıklarında kişilik özelliklerinin rolü. *Öneri*, 2(11), 51-63.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.

Eren, V. ve Durna, F. (2006). Üç boyutlu bir yaklaşım olarak örgütsel tükenme. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(9), 40-51.

Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 22, 25.

Ergin, C. (1995), Akademisyenlerde tükenmişlik ve çeşitli stres kaynaklarının incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (1-2), 37-50.

Ertürk, E. ve Keçecioğlu, T. (2012). Çalışanların iş doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler: Öğretmenler

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

üzerine örnek bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 39-52.

Eskici, M. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma ilişkin özyeterlik alguları ile tutumları*. Doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Farber, B. A. (1982). Teacher burnout: Assumptions, myths, and issues. *Teachers College Record*, 86, 321-338.

Field, A. (2002). *Discovering statistics using SPSS*. UK: London: Sage Publications Ltd.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

Freudenberger, H. J. (1974). Staff burnout, *Journal of Social Issues*, 30(1), 159 – 165.

Gençtürk, A. (2008). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Gençtürk, A. ve Memiş, A. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının demografik faktörler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3), 1037-1054.

George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th edition). Boston: Allyn & Bacon, USA.

Gersten, R., Keating, T., Yovanoff, P. ve Harniss, M. K. (2001). Working in special education: Factors that enhance special educators' intent to stay. *Exceptional children*, 67(4), 549-567.

Girgin, G. ve Baysal, A. (2005). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 1-10.

Gold, Y. (1984). Burnout: A major problem for the teaching profession. *Education*, 104 (3), 271-274.

Gönüldaş, H. (2018). *Özel eğitim öğretmen adaylarının ve*

öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Gül, B. (2014). *Tükenmişlik ölçekleri ve Erzincan Üniversitesi örneği.* Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Gündüz, B. (2005). İlköğretim öğretmenlerinde tükenmişlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1),152-166.

İkiz, F. E. (2010). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 25-43.

Kaçar, T. (2016). *İlköğretim öğretmenlerinin öz yeterlik inançları.* Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Karahan, Ş. ve Balat, G. U. (2011). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29), 1-14.

Karakelle, S. ve Canpolat, S. (2008). Tükenmişlik düzeyi yüksek ilköğretim öğretmenlerinin öğrencilere yaklaşım biçimlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147), 107-120.

Karakoyun, F. (2016). Öğretmen adaylarının sosyal öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 362-367.

Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, B. (2008). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz yeterliklerinin değerlendirilmesi.* Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kayabaşı, Y. (2008). Bazı değişkenler açısından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*,

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

20, 191-212.

Kiremit, H. (2006). Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz yeterlik inançlarının karşılaştırılması. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Korkut, K. ve Babaoğlu, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 269-281.

Kurçer, M. A. (2005). Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi hekimlerinin iş doyum ve tükenmişlik düzeyleri. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(3), 10-15.

Lee W. S. (2005). *Encyclopedia of school psychology*. Sage Publication.

Lewandowski, K. H. L. (2005). *A study of the relationship of teachers' self-efficacy and the impact of leadership and professional development*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania.

Lloyd, C. ve King, R. (2004). A survey of burnout among Australian mental health occupational therapists and social workers. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 39(9), 752-757.

Margolis, H. ve McCabe, P. P. (2006). Improving self-efficacy and motivation: What to do, what to say. *Intervention in school and clinic*, 41(4), 218-227.

Maslach, C., Schaufeli, W. B. ve Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual review of psychology*, 52(1), 397-422.

Mearns, J. ve Cain, E.J. (2003). Relationships between teachers' occupational stress and their burnout and distress: Roles of coping and negative mood regulation expectancies. *Anxiety, Stress, and Coping*, 16 (1), 71-82.

Özcan, F. (2015). *Öğretmenlerin kişilerarası öz yeterlikleri ile kendilerine saygı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özerkan, E. (2007). *Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile öğrencilerin sosyal bilgiler benlik kavramları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Özipek, A. (2006). *Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi ve nedenleri*. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Pajares, F. (2005). Self-Efficacy during childhood and adolescence. implications for teachers and parents. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.). *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents* (pp. 339–367). Greenwich, CT: Information Age Publishing.

Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım programının geliştirilmesi*. Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Peker, R. (2002). Anaokulu, ilköğretim ve lise öğretmenlerinde mesleki tükenmişliğin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 319–331.

Pines, A. M. (1993). Burnout: An existential perspective. In W.B Schaufeli, C. Maslach & T. Marek (Ed.), *Professional Burnout: Recent Developments in Theory and Research* (pp. 33-51). Taylor & Francis.

Plessis, T. D., Visagie, S., ve Mji, G. (2014). The prevalence of burnout amongst therapists working in private physical rehabilitation centers in South Africa: A descriptive study. *South African Journal of Occupational Therapy*, 44(2), 11-15.

Ross, J. A. (1998). The antecedents and consequences of teacher efficacy. In J. Brophy (Ed.), *Advances in research on teaching* (pp. 49-73). Greenwich, CT: JAI Press.

Sağlam, F. (2007). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin derslerinde bilgi teknolojisi kaynaklarından yararlanma öz-yeterlikleri ve etki algılarının değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları İle Mesleki Tükenmişlik Algıları
Arasındaki İlişkinin Analizi

Sarıçam, H. ve Sakız, H. (2014). Burnout and teacher self-efficacy among teachers working in special education institutions in Turkey. *Educational Studies*, 40(4), 423-437.

Sari, H. (2004). An analysis of burnout and job satisfaction among Turkish special school headteachers and teachers, and the factors effecting their burnout and job satisfaction. *Educational Studies*, 30(3), 291-306.

Savran, A. ve Çakıroğlu, J. (2003). Differences between elementary and secondary preservice science teachers' perceived efficacy beliefs and their classroom management beliefs. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 2(4), 15-20.

Skaalvik, E. M. ve Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1059-1069.

Solmuş, T. (2010). *İşyeri terapisi: İş yaşamında kişilik ve davranış sorunları*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Sucuoğlu, B. ve Kuloğlu, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36), 44-60.

Telef, B. B. (2011). Öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 91-108.

Tschannen-Moran, M., Hoy, A. ve Hoy, W. K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68, 202-248.

Tschannen-Moran, M. ve Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17(7), 783-805.

Tümkaya, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Umaz, D. (2010). *Diyarbakır'daki ilköğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeyi ve yaşadıkları iletişim sorunları*.

Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M., ve Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(17), 1-16.

Vurdu, U. (2017). *Resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik durumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Soran, H. (2004). Öğretmen öz-yeterlik inancı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58), 50-54.

Yöney, H. ve Ünalın, P. (2004). *Profesyonel yaşamda iş stresi ve tükenmişlik*. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/303101.asp> (E. T.: 27.11.2018).

Yüksel B. (2009). *Özel eğitim ve genel eğitim öğretmenlerinin tükenmişliklerine etki eden değişkenlerin irdelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, B., Kaner, S. ve Şekercioğlu, G. (2008). Öğretmen mesleki tükenmişlik ölçeği geliştirme çalışması. *Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresi Bildiri Raporu* (s. 26-32). Ankara.

Zararsız, N. (2012). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik algılarının incelenmesi (İstanbul-Sultanbeyli ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.